

„NIKO NAS NE SLUŠA I NIKOME NIJE STALO”

ŽENE JOŠ UVIJEK ČEKAJU PRAVDU U BOSNI I HERCEGOVINI

„Kada su me silovali, osjećala sam se kao da sam mrtva”

H., KOJU JE INTERVJUISAO AMNESTY INTERNATIONAL MARTA 2009.GODINE U TUZLI

Više od 13 godina od završetka rata od 1992. do 1995. god. u Bosni i Hercegovini (BiH), žene koje su bile žrtve silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja još uvijek nisu došle do pravde. Jedna od posljedica njihovih iskustava tokom rata je i to što mnoge žrtve još uvijek pate od teških fizičkih i psihičkih problema.

Amnesty International je posjetio BiH u decembru 2008.god. i martu 2009.god. kako bi se sastao sa ženama žrtvama seksualnog nasilja. Ove žene su govorile o svojim iskustvima u potrazi za pravdom zbog kršenja ljudskih prava kojima su bile izložene tokom rata.

Takvi zločini protiv žena događali su se u ogromnim razmjerama tokom rata, a za mnoge žrtve patnje se nastavljaju. Posttraumatski stresni poremećaj je uobičajen. Psihičke posljedice uključuju noćne more, depresiju, slabo pamćenje, nedostatak koncentracije, flešbekove, anksioznost, nepovjerenje u druge ljude i osjećanja nesigurnosti, srama i samookrivljanja. Fizički simptomi uključuju glavobolje i drugu fizičku bol, seksualnu disfunkciju, nesanicu i ginekološke probleme.

Sabrina, koja kaže da je sa 13 godina dva mjeseca držana u seksualnom ropstvu u jednom stanu u Višegradu i da su je vojnici više puta silovali. Hiljade žena i djevojaka su silovane u Bosni i Hercegovini (BiH) tokom rata od 1992. do 1995.godine. Do danas su samo devetorica muškaraca osuđeni za ove zločine na Sudu BiH.

Bosanske žene traže pravdu ispred kancelarija Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Sarajevo, juli 2008.godine.

Hiljade žena žrtava su izgubile i članove svojih porodica. Mnoge i dalje nemaju stalan izvor prihoda i psihološku podršku. Mnoge nisu sposobne da pronađu ili zadrže posao zbog svog psihičkog stanja, što ih vodi ka siromaštvu. Neke se nisu vratile svojim kućama, jer su i dalje u strahu za sopstvenu bezbjednost. Zbog društvene stigmatizacije koja se veže za silovanje, one žive na marginama društva.

OBAVEZE PREMA MEĐUNARODNOM PRAVU

Prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima i prema humanitarnom pravu, vlasti BiH imaju obavezu da žrtvama kršenja ovih prava omoguće pristup pravnim sredstvima i pristup reparaciji.

Pod pravom na efikasna pravna sredstva se uglavnom podrazumijeva osiguravanje pristupa pravnom

sistemu; vlasti imaju dužnost da sprovedu efikasnu i nezavisnu istragu o svim navodima o ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava i da počinioce izvedu pred lice pravde.

Osnovni principi i smjernice o pravu na reparacije za žrtve ozbiljnih kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava definišu reparaciju tako da ona uključuje restituciju, odštetu, rehabilitaciju, zadovoljenje i garanciju za neponavljanje. Reparacija treba da prizna i ispravi štetu nanесenu žrtvama: da prizna njihovu patnju i pomogne im da ponovo izgrade svoj život. Lica odgovorna za kršenja ljudskih prava treba da budu izvedena pred lice pravde, a uzrocima kršenja prava treba se pozabaviti na takav način da se više ne ponove.

Amnesty International izražava zabrinutost da BH vlasti nisu ispunile svoje obaveze prema hiljadama žena koje su preživjele seksualno nasilje.

PRAVDA ZA PREŽIVJELE

„Ponekad osjećam kao da su počinioци još uvijek iznad mene, da kontrolišu moj život.”

M., koju je Amnesty International intervjuisao u Bosni i Hercegovini marta 2009.godine

Ogromnoj većini žena žrtava uskraćen je pristup efikasnim pravnim sredstvima. Lica odgovorna za ratne zločine seksualnog nasilja, uključujući silovanje, i dalje izmiču istrazi i krivičnom gonjenju, a prevladava nekažnjivost za njihove zločine. Neki su na pozicijama moći, dok mnogi žive u istim zajednicama kao i njihove žrtve. Veoma mali broj počinilaca je izveden pred lice pravde putem međunarodnih ili domaćih sudova.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) osnovan je 1993.godine, za vrijeme rata u BiH, kako bi se procesuirali slučajevi teškog kršenja međunarodnog humanitarnog prava, uključujući i slučajeve seksualnog nasilja. MKSJ su preživjele žene u početku prihvatile, nadajući se da će doći do pravde. Mislile su da će ovaj sud moći da procesuirao sve slučajeve ratnih zločina počinjene tokom rata, uključujući silovanje.

Ove se nade, međutim, nisu ispunile. MKSJ je mogao da procesuirao samo ograničen broj slučajeva zbog činjenice da mora da okonča posao do 2010. godine kao krajnjeg roka. Slučajevi protiv visokopozicioniranih pripadnika vojske i političkih funkcionera su postali prioritet.

Do marta 2009.godine, MKSJ je procesuirao 18 slučajeva povezanih sa seksualnim nasiljem počinjenim u BiH tokom rata. Međutim, u presudama

u ovim slučajevima, MKSJ je ustanovio da seksualno nasilje, u zavisnosti od okolnosti, može biti procesuirano i kao djelo ratnog zločina, zločina protiv čovječnosti ili genocida. U svojoj jurisprudenciji, MKSJ je takođe definisao ova krivična djela.

Godine 2005. osnovan je Odjel za ratne zločine Suda BiH kako bi se istražili i procesuirali ratni zločini koji se ne mogu suditi na MKSJ. Mnoge žrtve su bile zadovoljne što će konačno doći do pravde u njihovoj zemlji. Međutim, od svog osnivanja Odjel za ratne zločine je sudio u veoma malom broju slučajeva seksualnog nasilja. Samo 11 takvih slučajeva je okončano konačnom presudom do aprila 2009, a ukupno devetoro ljudi je osuđeno. Još šest slučajeva je na pretresnom vijeću ili u žalbenom postupku.

NEOBEZBJEĐIVANJE REPARACIJE

„Niko ne priznaje moja prava, niko me ne priznaje kao žrtvu.”

N., koju je Amnesty International intervjuisao marta 2009.godine u sjevernoj Bosni

Vlasti BiH obezbjeđuju finansijsku i druge vrste socijalne pomoći licima koja dobiju status „civilnih žrtava” rata i u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj, dva poluautonoma administrativna entiteta BiH koja su stvorena nakon rata.

Međutim, one su u velikoj mjeri propustile da obezbijede naknadu štete žrtvama ratnog zločina seksualnog nasilja. Rupe u odgovarajućim zakonima i način na koji se oni primjenjuju za posljedice imaju diskriminaciju

© Amnesty International

„Država i međunarodni donatori daju prioritet drugim problemima, kao da žrtvama više ne treba pomoć. Ne smijemo ove žene ostaviti bez pomoći.”

Sabiha Husić (*desno/lijevo/dolje*), izvršna direktorica Medica Zenica, nevladine organizacije koja obezbjeđuje psihološku pomoć ženama žrtvama.

žena koje su preživjele seksualno nasilje. Mnoge žrtve seksualnog nasilja nisu ni priznate kao žrtve, pa samim tim, nisu ni dobile ovaj status, čime im se uskraćuje pravo na neki oblik reparacije.

U Republici Srpskoj, u zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata traži se da žrtve podnesu svoje zahtjeve za naknadu štete do 31. januara 2007.godine. Međutim, mnoge žene sa kojima je razgovarao Amnesty International, a koje bi trebalo da su ispunjavale uslove, bile su previše traumatizovane da istupe i podnesu svoj zahtjev. Druge nisu ni znale za zakon – ili krajnji rok – a neke nisu mogle da pribave svu medicinsku dokumentaciju koja je tražena da se podupre zahtjev. Tako su, zbog roka određenog za 31.januar 2007. godine, svi zahtjevi za naknadu štete, uključujući i one koje su podnijele žrtve silovanja, podneseni nakon tog datuma, automatski odbijeni. Vlasti su rekle da ne čuvaju podatke o tome koliko žena dobija socijalnu pomoć na ime svog statusa civilne žrtve rata u Republici Srpskoj.

U Federaciji BiH, vlasti su odredile jednu nevladinu organizaciju da obavi uvodne intervjuje sa žrtvama

silovanja koje su tražile status civilne žrtve rata. Ova nevladina organizacija ne koristi psihologa koji bi pomogao žrtvama kada daju izjave. Intervjui se održavaju u prisustvu nekoliko ljudi, što izaziva nepotreban stres za žrtve. Žalbeni proces nije nezavisan. Jedini način da se započne žalbeni proces u ovoj početnoj fazi je putem predaje žalbe istoj nevladinoj organizaciji koja

M., 53-godišnjakinja, živi u udaljenom selu u BiH. Ona je bosanska Hrvatica, ali živi u području sa većinskim srpskim stanovništvom. Kaže da je tokom rata silovao pripadnik Vojske bosanskih Srba. Ne zna ime počinioca. Jedna od posljedica silovanja je bolno oboljenje koje pogađa polne organe. Takođe boluje i od posttraumatskog stresnog poremećaja. Živi u krajnjem siromaštvu, nije zaposlena i nema novca da plati za liječenje. Živi sa roditeljima u staroj kući koja je u lošem sanitarnom stanju, i njih troje žive od socijalne pomoći od 50 KM mjesečno (€25). M., koja živi u Republici Srpskoj, nije znala ni za zakon koji je tražio da žrtve podnesu svoj zahtjev do 31.januara 2007. godine, niti da ima bilo kakva prava kao žrtva silovanja. Zbog toga nije podnijela zahtjev prije isteka roka i ne prima nikakvu finansijsku pomoć.

je i obavila intervju. Amnesty International vjeruje da se ovakvom procedurom ne pokazuje osjetljivost prema psihološkim potrebama ovih žena, i izražava zabrinutost da sama procedura može voditi ka novoj traumi. Ona takođe može da obeshrabri žrtve da traže status civilne žrtve rata i dobiju odgovarajuću socijalnu pomoć. Prema dobijenim podacima, do decembra 2008.god. samo 500 žena u Federaciji BiH je dobilo socijalnu pomoć kao civilne žrtve rata.

Zbog svega ovoga, veoma mali broj žena ima dovoljne prihode da priušti lijekove čak i kad ih prepíše ljekar. J., jedna od malobrojnih žrtava koje dobijaju socijalnu pomoć, kaže da na lijekove potroši više od 140 KM (€70) od 560 KM (€280) koliko iznose njeni ukupni prihodi.

Vlada nije uspjela ni da osigura pravo na adekvatan standard mentalnog zdravlja za žene žrtve silovanja. Ne samo da im nije obezbijedila pomoć od državnog socijalnog i javnog zdravstvenog sistema, nego nije obezbijedila ni dovoljna sredstva nevladinim organizacijama koje pružaju psihološku pomoć ženama. Predstavnik jedne nevladine organizacije rekao je Amnesty International-u da 90% žrtava ratnih zločina seksualnog nasilja ne primaju nikakvu psihološku pomoć.

BORBA PROTIV STIGMATIZACIJE I OSTVARIVANJE PRAVA

“Niko nas ne sluša i nikome nije stalo...”

F., koju je Amnesty International intervjuisao marta 2009 u Tuzli

Ratni zločini seksualnog nasilja su još uvijek osjetljiva tema u BiH. U javnosti se malo, ili gotovo nikako, ne raspravlja o ovim zločinima, uprkos broju ljudi na koje su ostavili traga. Mnoge žrtve se osjećaju isključene iz društva u BiH i pate i dalje u tišini, jer se boje da progovore o svojoj patnji.

Nekoliko žena je izjavilo Amnesty International-u da su im se brakovi raspali nakon što su muževima povjerile da su bile silovane tokom rata. Druge su trpile fizičko i psihičko zlostavljanje svojih muževa, koji su ih krivili za ono što se desilo.

U narednom izvještaju, koji će biti objavljen u septembru 2009.god., Amnesty International ukazuje na propust vlasti BiH da zaštite i ispune prava žrtava ratnih zločina seksualnog nasilja na pravno zadovoljenje i reparaciju, kao što je i predviđeno u međunarodnim standardima o ljudskim pravima.

UČINITE NEŠTO!

Molimo da pošaljete pisma Nikoli Špiriću, premijeru BiH, i da pošaljete kopije Valentinu Incku, visokom predstavniku (predstavniku međunarodne zajednice u BiH). Molimo da od njih tražite da:

- osiguraju da žrtve ratnih zločina seksualnog nasilja imaju pristup pravdi i da se o svim slučajevima silovanja i drugih ratnih zločina seksualnog nasilja sprovede brza, nezavisna, nepristrasna i efikasna istraga, i da se krivično procesuiraju u skladu sa međunarodnim standardima za pošteno suđenje.

- hitno preduzmu mjere da uspostave državnu strategiju za reparaciju žrtvama ratnih zločina seksualnog nasilja. Strategija treba da uključi i to da se žrtvama osigura restitucija, odšteta,

rehabilitacija, zadovoljenje i garancija za neponavljanje. Strategija treba takođe da uključi odredbe kojima se, onima koji to traže, garantuje mogućnost korištenja psihološke pomoći i druge pomoći. Strategiju treba uspostaviti uz uključivanje samih žrtava i nevladinih organizacija koje ih predstavljaju i/ili rade sa njima.

POŠALJITE PISMA NA ADRESE:

Premijer (Predsjednik Savjeta ministara BiH)

Nikola Špirić
Trg BiH 1, 71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini

Valentin Inzko
Emerika Bluma 1
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

STOP VIOLENCE
AGAINST WOMEN
AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International is a global movement of 2.2 million people in more than 150 countries and territories who campaign to end grave abuses of human rights.

Our vision is for every person to enjoy all the rights enshrined in the Universal Declaration of Human Rights and other international human rights standards.

We are independent of any government, political ideology, economic interest or religion – funded mainly by our membership and public donations.

Juni 2009.god.
Indeks: EUR 63/005/2009

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom

www.amnesty.org